

Porušovanie ľudských práv žiakov základných a stredných škôl v rodinnom prostredí

Autor: Mgr. Marcela Bieliková

Anotácia: Príspevok sumarizuje najzaujímavejšie výsledky výskumu výchovy k ľudským právam so zameraním na porušovanie ľudských práv v rodine žiakov základných a stredných škôl a

Kľúčové slová: porušovanie ľudských práv, rodina, žiaci základných a stredných škôl

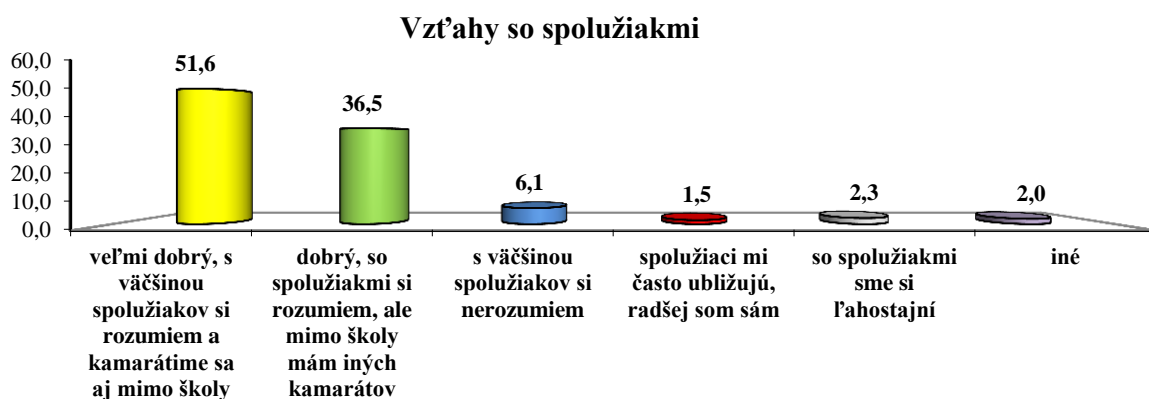
Vzťahy v škole a rodine

Výsledky i každodenná skúsenosť potvrdzujú, že kvalita vzťahov medzi ľuďmi dočasne alebo trvalejšie odkázaných na súžitie, spoluprácu významne vplyva na ich prežívanie, správanie a konanie.

Vzťah so spolužiakmi

So vzťahom žiakov základných a stredných škôl k škole úzko súvisí aj subjektívne prežívanie klímy v triede. Veď od toho aká je klíma v škole a triede závisí vo veľkej miere či žiak chodí do školy rád a so záujmom alebo vníma školu ako nutnú samozrejmosť. Na klímu v škole a triede vplyva niekoľko činiteľov, a to ako osobnosť učiteľa, tak aj vzťahy medzi ním a žiakmi i medzi žiakmi navzájom. Preto nás vo výskume zaujímalo, ako skúmaní žiaci hodnotia vzťahy so spolužiakmi a učiteľmi a zároveň ako hodnotia prístup učiteľov a rodičov. Prevažná väčšina nami oslovených žiakov základných a stredných škôl hodnotí svoj vzťah so spolužiakmi ako **veľmi dobrý a kamarátsky ako v prostredí školy tak aj mimo nej (51,6%)**. Každý tretí žiak (**36,5%**) síce so spolužiakmi vychádza dobre avšak vzťah obmedzuje výlučne na pôdu školy. Pre približne **7% žiakov je príznačný nesúlad a neporozumenie** si so spolužiakmi a **1,5% oslovených žiakov (29 žiakov)** dokonca uviedlo, že mu spolužiaci **ubližujú a preto radšej vyhľadávajú samotu**. Až 44 žiakov (2,3%) prezentovalo ľahostajnosť vo vzťahu so spolužiakmi.

Graf č. 1

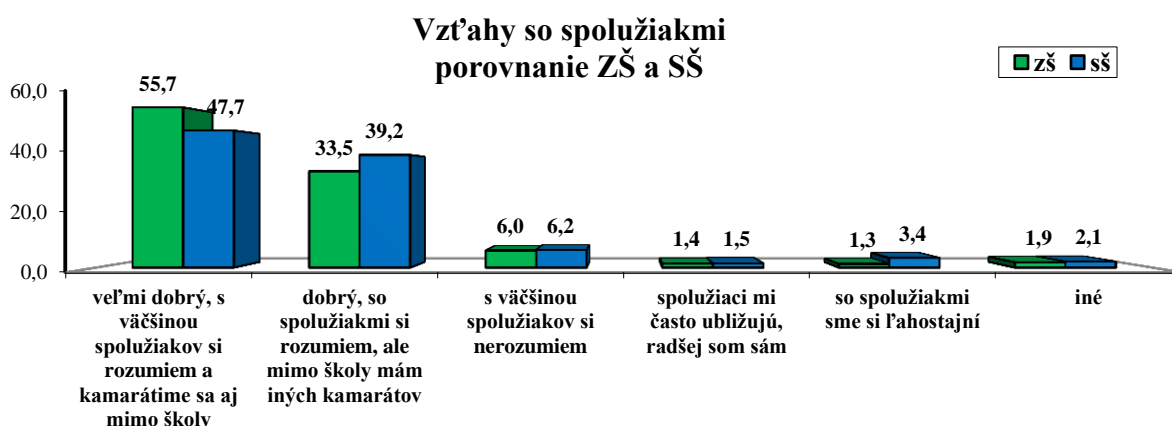

Žiaci základných škôl hodnotili častejšie ako žiaci stredných škôl (1., 2. a 3. ročníka) vzťahy ako veľmi dobré, založené na kamarátsťve ako v prostredí školy tak aj mimo nej, pričom najvýraznejšie sa prejavujú u najstarších a najmladších žiakov. Je teda zrejme, že priateľstvá so spolužiakmi sú pevnejšie najmä u mladších respondentov, žiakov základných škôl, so zvyšovaním veku a teda aj ročníka štúdia sú väzby menej silné a práve na stredných školách sa objavuje najviac žiakov s ľahostajným vzťahom so spolužiakmi. Stredoškooláci zároveň výraznejšie ako žiaci základných škôl poukazovali na skutočnosť, že vzťahy sú síce dobré, ale

obmedzujú sa len na prostredie školy. Pritom vzťahy so spolužiakmi založené len na kamarátstve v škole majú v prostredí strednej školy so zvyšovaním veku teda aj ročníka štúdia zvyšujúcu tendenciu. Na zlé vzťahy so spolužiakmi poukazovali najčastejšie žiaci 7.ročníka základnej školy. Najmenej takto zhodnotili vzťahy v triede žiaci najvyššieho ročníka základnej školy, len 3,6% deviatakov.

Rozdiely podľa stupňa navštevovanej školy (základná a stredná škola) ukázali, že pozitívnejší vzťah so spolužiakmi priznávali žiaci základných škôl. Až 55,7% žiakov základných škôl a 47,7% žiakov stredných škôl zhodnotilo vzťahy ako veľmi dobré a to ako na pôde školy tak aj mimo nej. Naopak žiaci stredných škôl vo väčšej miere poukazovali síce na dobré vzťahy so spolužiakmi, avšak obmedzujúce len na prostredie školy, mimo nej žiaci majú iných kamarátov. Zlé vzťahy so spolužiakmi často sprevádzané šikanovaním a násilím sú rovnako rozšírené v základných ako stredných školách.

Graf č. 2

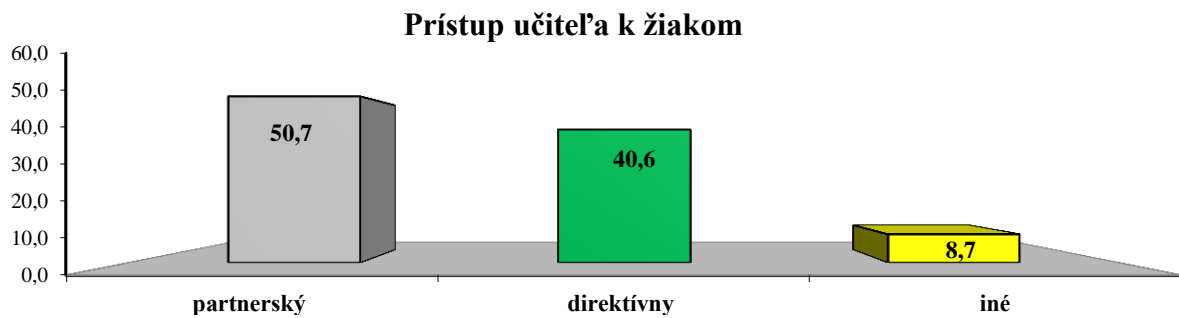

Na základe **porovnania získaných výsledkov s výsledkami z rokov 2007 a 2009** sa zistilo, že dochádza k miernemu zlepšeniu vzťahov v škole a triede. Oproti predchádzajúcemu sledovaniu mierne stúplo percento žiakov hodnotiacich vzťahy s väčšinou spolužiakov ako veľmi dobré s priateľstvom aj mimo školy a dobré, pričom v tomto prípade sa dosahujú výsledky identické s rokom 2007. Na druhej strane oproti roku 2009 mierne klesá počet žiakov, ktorí si so spolužiakmi nerozumejú a sú si ľahostajní. Súčasne zaznamenávame aj mierny pokles žiakov, ktorí uviedli, že vzťahy so spolužiakmi sú zlé, spolužiaci mu ubližujú a preto volia radšej samotu. Ak by sme hodnotili výsledky za celé sledované obdobie zistíme, že najlepšie výsledky skúmania medziľudských vzťahov v škole vykazoval výskum z roku 2007 a najhoršie v roku 2009. Práve vo vzťahu k predchádzajúcim hodnotám (rok 2009) dochádza k navodeniu určitého optimistického pohľadu.

Prístup učiteľov

Celkovú atmosféru v triede formujú nielen vzťahy medzi spolužiakmi ale aj **prístup učiteľov**. Výsledky výskumu potvrdili, že prístup väčšiny učiteľov ohodnotený skúmanými žiakmi ako **partnerský (vyučovanie javí charakter vzájomnej spolupráce) uviedlo 50,7% žiakov a ako direktívny založený na príkazoch a zákazoch 40,6% žiakov. Približne 9% (8,8%) žiakov volilo možnosť „iné“ bez presnej špecifikácie.**

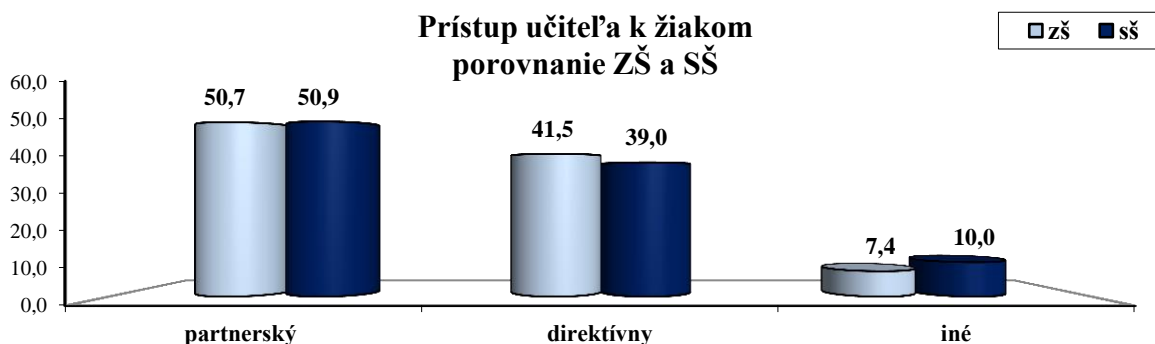
Graf č.3

Partnerský prístup väčšiny učiteľov k žiakom vnímajú častejšie dievčatá, chlapci sa prikláňajú viac k direktívnemu prístupu učiteľov (chlapci 43,5%, dievčatá 37,2%). A tak hoci v odpovediach oboch pohlaví, chlapcov aj dievčat dominovalo presvedčenie o prevahe partnerského prístupu učiteľov k žiakom, u chlapcov vykazoval direktívny prístup založený prevažne na príkazoch a nariadeniach vyššie zastúpenie ako u dievčat. Na partnerský prístup učiteľov poukazovali najmä najmladšie ročníky žiakov, žiaci 7.ročníka základnej školy, pritom najnižšie zastúpenie mal v odpovediach deviatakov. Možno konštatovať, že so zvyšovaním ročníka štúdia na strednej škole rastie aj počet žiakov presvedčených o partnerskom prístupe väčšiny učiteľov k žiakom. Vyučovanie založené na direktívnom prístupe najčastejšie uvádzali žiaci 9.ročníka základných škôl, kde uvedený prístup prezentoval takmer každý druhý oslovený (46,8%). Vo všetkých ročníkoch štúdia je pritom približne 40% žiakov presvedčených, že učelia vo vzťahu k žiakom využívajú skôr direktívny prístup. Významné rozdiely vo vzťahu k lokalite bydliska respondentov dokumentujú, že so zvyšovaním počtu obyvateľov lokality bydliska respondentov rastie presvedčenie o direktívnom prístupe väčšiny učiteľov k žiakom a klesá partnerstvo učiteľov a žiakov.

Porovnaním údajov za súbor žiakov základných a stredných škôl sa zistilo, že v oboch súboroch prevláda partnerský prístup väčšiny učiteľov k žiakom a výsledky sú takmer identické (ZŠ 50,7%, SŠ 50,9%). Obdobná situácia je aj v prípade direktívneho prístupu učiteľov, kde takmer rovnaké percento oslovených žiakov ako základných tak aj stredných škôl deklarovalo uvedený prístup, avšak s miernou prevahou v základných školách.

Graf č. 4

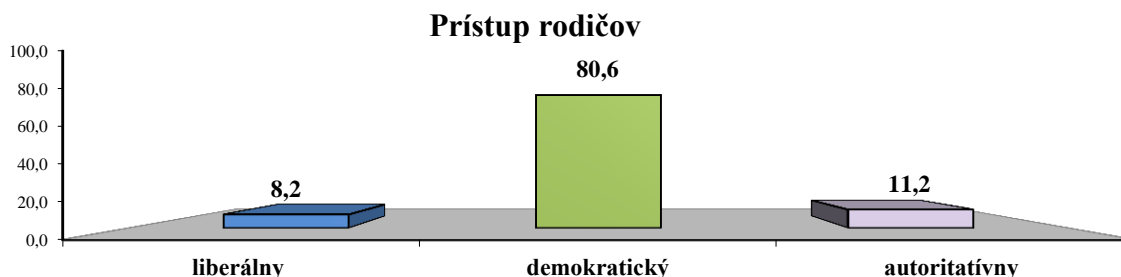

Porovnaním získaných výsledkov s výsledkami výskumného zisťovania v roku 2007 a 2009 sa zaznamenal na jednej strane slabý nárast partnerských vzťahov v škole, na strane druhej pokles direktívneho prístupu učiteľov k žiakom.

Prístup rodičov

V súvislosti s analýzou celkovej atmosféry v škole sa vo výskume zisťovali aj **vzťahy v rodine a prístup rodičov**. Prevažná väčšina nami oslovených žiakov, až 80,6% hodnotí prístup rodičov ako **demokratický**, 8,2% ako **liberálny založený na voľnosti** a každý desiaty žiak ako **autoritatívny** (11,2%).

Graf č. 5

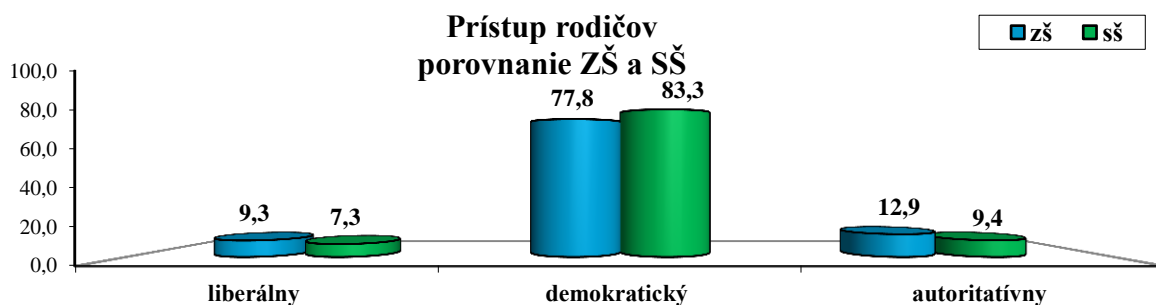

Hodnotenie prístupu rodičov k žiakom vyznieva pozitívnejšie vo vyšších vekových kategóriách žiakov. Títo viac ako mladší žiaci hodnotia prístup rodičov v rodine ako demokratický (1.ročník 76,0%, 2.ročník 84,8%, 3.ročník 85,4%, 7.ročník 77,8%, 8.ročník 84,0%, 9.ročník 74,3%). Je teda zrejme, že vo vyššom veku dieťaťa rodičia uplatňujú vo výchove demokratický prístup, v určitej miere rešpektujú potreby a požiadavky dieťaťa. Čo sa javí zaujímavým, približne každý desiaty oslovený žiak 1.ročníka strednej školy, ale aj 7.ročníka základnej školy vníma prístup rodičov ako liberálny založený na voľnosti, avšak v plnej zodpovednosti za vlastné činy, pričom najmenej uvedený prístup prezentovali žiaci 2.ročníka strednej školy. Sme presvedčení, že u mladších žiakov, žiakov 7.ročníkov základnej školy je tento prístup zo strany rodičov mierne alibistický a v tomto veku aj odvážny. Autoritatívny prístup rodičov s príkazmi a zákazmi bol najviac zreteľný v odpovediach deviatakov a následne u žiakov 1.ročníka strednej školy. Práve uvedený vek, ako u dievčat tak aj chlapcov je z pohľadu rodičov často veľmi problémový a z tohto dôvodu rodičia častejšie pristupujú k direktívnemu spôsobu výchovy. Autoritatívny prístup pritom v najnižšom zastúpení prezentovali najstarší žiaci, žiaci 3.ročníka strednej školy.

Signifikantné rozdiely sa potvrdili aj podľa pohlavia respondentov. Oslovení chlapci vo vyššom percente ako dievčatá ohodnotili prístup rodičov ako liberálny založený na voľnosti pri zodpovednosti za vlastné činy a správanie. Je teda zrejme, že prístup k dievčatám je oveľa viac opatrný s uvedomovaním si všetkých možných nástrah. Zatiaľ čo so zvyšovaním vzdelania rodičov rastie počet respondentov deklarujúcich demokratický prístup rodičov, v prípade autoritatívneho prístupu je situácia opačná. So zvyšovaním úrovne vzdelania klesá percento tých, ktorí vnímajú prístup rodičov ako autoritatívny. Obdobná situácia je aj v prípade liberálneho prístupu rodičov k deťom. Opäť so zvyšovaním stupňa vzdelania klesá zastúpenie uvedeného prístupu a rodičia menej často ponechávajú deťom voľnosť, so zodpovednosťou za svoje činy. A tak výchovu založenú na liberálnom prístupe rodičov deklarovala štvrtina oslovených žiakov s matkou so základným vzdelaním a takmer pätina s otcom s týmto stupňom vzdelania. Len približne 8% žiakov vysokoškolsky vzdelaných rodičov a 7% s úplným stredoškolským vzdelaním potvrdilo liberálny prístup rodičov k nim.

Porovnaním výsledkov výskumu za oba sledované súbory, žiakov základných aj stredných škôl, sa zistilo, že žiaci ako základných tak aj stredných škôl zdôrazňujú najmä demokratický prístup rodičov (ZŠ 77,5%, SŠ 83,3%), pričom žiaci základných škôl o niečo viac prezentujú autoritatívny prístup rodičov. Uvedený jav súvisí pravdepodobne s nižším vekom žiakov a teda aj potrebou rodičov prísnejšie pristupovať k deťom.

Graf č.6

Na základe **porovnania získaných výsledkov s výsledkami z roku 2007 a 2009** sme zistili takmer identické výsledky. A tak hoci prevláda u žiakov základných a stredných škôl presvedčenie o demokratickom prístupe rodičov, oproti zisteniam v roku 2007 vzrastá percento tých, ktorí prístup rodičov hodnotia ako liberálny a autoritatívny.

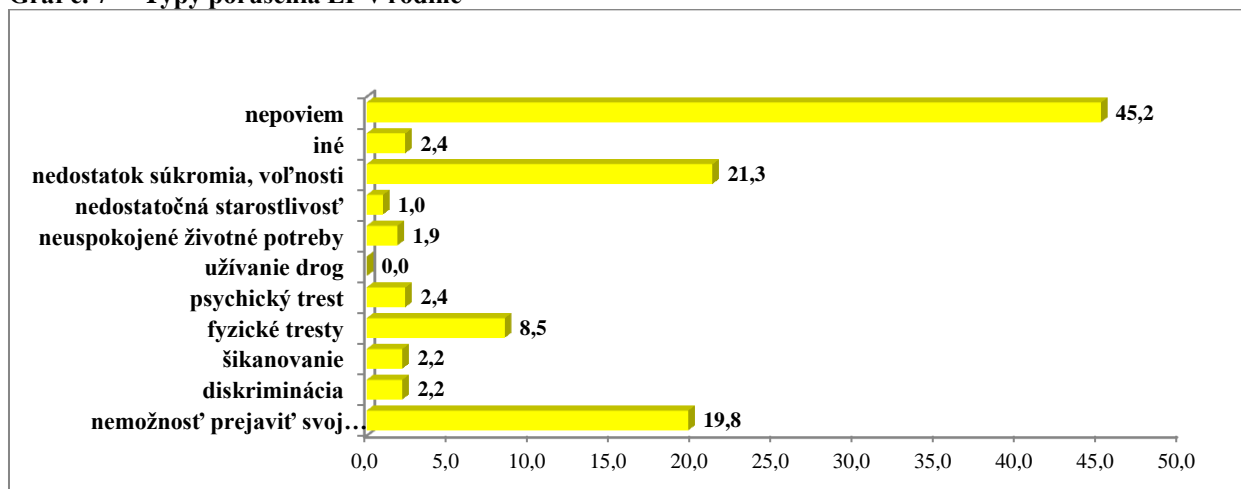
Porušovanie ľudských práv v rodinnom prostredí

Tak ako sme v predchádzajúcom príspevku sledovali, ktoré typy ľudských práv sú porušované v školskom prostredí a v akej miere, zaujímalo nás tiež, s akými typmi porušenia práv sa stretávajú žiaci základných a stredných škôl v rodinnom prostredí.

Typy porušenia ľudských práv

Na otázku porušenia ľudských práv v rodinnom prostredí **neodpovedalo 17,% (328) respondentov, 1046 (65,5%) sa s porušením práv nestretlo a 8,4% (136) volilo odpoveď neviem.** Od žiakov, ktorí priznali porušenie práv v rodine (N=395) sme získali **442 odpovedí o konkrétnom porušení práv**, pričom **45,2% (187 žiakov) uviedlo - nepoviem.** Najčastejšie uvádzaným porušením ľudských práv v rodine je podľa výpovedí oslovených žiakov základných a stredných škôl **nedostatok súkromia a voľnosti (21,3%) a nemožnosť vyjadriť svoj názor (19,8%).** A tak zo súboru respondentov pripúšťajúcich porušovanie ľudských práv v rodine približne **pätina** poukazovala na **nedostatok voľnosti a súkromia a popieranie práva na vlastný názor.** Necelých 9% (8,5%) však priznalo telesné tresty v rodine. Ostatné porušenia ľudských práv boli pod hranicou 3% a to: diskriminácia, šikanovanie, psychické tresty, neuspokojené ľudské potreby v rodine, nedostatočná starostlivosť a iné.

Graf č. 7 Typy porušenia LP v rodine

Poznámka: možnosť uviesť viacero odpovedí súčasne; N=442 odpovedí respondentov, ktorí uviedli, že sa s porušením práva v rodinnom prostredí stretli

Najčastejšie prezentovaným porušením ľudských práv v rodine je porušenie práva na súkromie a voľnosť. Na nedostatok súkromia a voľnosti poukazujú výrazne častejšie dievčatá ako chlapci, a to až dvojnásobne, žiaci stredných škôl, pričom rovnako žiaci stredných odborných škôl aj gymnázií, predovšetkým však žiaci 2. ročníka strednej školy a 9.ročníka základnej školy. Na základe analýzy uvedeného javu vo vzťahu k prístupu rodičov sa zistilo, že porušenie práva deklarujú častejšie žiaci žijúci v rodinách s autoritatívnym prístupom rodičov ako s demokratickým či liberálnym. Nedostatok súkromia a voľnosti vyjadrovali najvýraznejšie žiaci z veľkých miest do 100 000 obyvateľov a z veľkomiest nad 100 000 obyvateľov, kde uvedené porušenie prezentoval viac ako každý štvrtý oslovený žiak, zatiaľ čo v najmenších obciach do 2000 obyvateľov a v malých mestách do 10 000 obyvateľov pociťovalo porušenie práva 16,9% oslovených. Diferenciácie sa prejavili aj vo vzťahu ku kraju SR. Až takmer tretina respondentov pripúšťajúcich porušenie práva na slobodu a voľnosť žije v Banskobystrickom kraji.

Neumožnenie prejavu alebo akceptácie názoru, pociťujú opäť viac dievčatá ako chlapci (dievčatá 22,5%, chlapci 16,2%). V menšej miere sa sťažujú na porušovanie slobody prejavu žiaci stredných škôl, a to najmä žiaci gymnázií, ktorí až v takmer 30% oproti 22,3% žiakov odborných škôl poukazovali na porušenie práva na vlastný názor v rodine. S porušením uvedeného práva v rodine sa stretávajú najčastejšie najstarší žiaci, žiaci 3. ročníka stredných škôl. Možno konštatovať, že so zvyšovaním veku respondentov rastie u oslovených pocit porušovania uvedeného práva v rodine. Na mieru výskytu neumožnenia prejavu alebo akceptácie názoru v rodine významne vplýva aj typ prístupu rodičov k dieťaťu. Pri autoritatívnom prístupe rodičov bolo porušenie práva na slobodu prejavu výraznejšie ako pri demokratickom a najmenej pri liberálnom prístupe rodičov, kde na jav poukazovalo len 7,9% oslovených. Možno tiež skonštatovať, že na porušovanie uvedeného práva si najmenej sťažujú žiaci, kde rodičia majú len ukončené základné vzdelanie a so zvyšovaním (!) vzdelania percento žiakov pociťujúcich absenciu možnosti prezentovať svoj názor stúpa, aj keď v prípade rodičov s vysokoškolským vzdelaním opäť mierne klesá (matka: základné vzdelanie 5,4%, neúplné stredné 22,4%, úplné stredné 23,4%, vysokoškolské 21,8%, otec: základné vzdelanie 0,0%, neúplné stredné 25,8%, úplné stredné 24,4%, vysokoškolské 14,9%). Je teda zrejmé, že názor detí si najčastejšie vypočujú rodičia s najnižším a najvyšším stupňom vzdelania. Na nemožnosť vyjadriť svoj názor sa sťažovali najmä žiaci žijúci

v najmenších lokalitách, v obciach do 2000 obyvateľov a aj v tomto prípade približne tretina oslovených z Banskobystrického kraja. Najnižšie zastúpenie len v 11,8% a 9,1% malo u respondentov žijúcich na západe Slovenska, v Bratislavskom a Trnavskom kraji.

Ďalším často uvádzaným typom porušenia práva v domácom prostredí je **fyzické trestanie** (8,5%). Pri fyzickom trestaní ide o porušenie práv dieťaťa. Medzi fyzické tresty, s ktorými sa žiaci stretli doma u rodičov, patria nasledujúce typy trestov:

- bitka

1. za známky	4. po požití alkoholu rodičom
2. za neposlúchnutie	5. bez dôvodu
3. za prejav názoru	

- bližšie nešpecifikovaná forma násilia.

Fyzické tresty v rodine priznával až viac ako každý desiaty oslovený chlapec, výrazne častejšie žiaci základných škôl (ZŠ 11,7%, SŠ 5,1%) a najmä žiaci 7. ročníkov základnej školy. Čo je zaujímavé, za nimi nasledujú najstarší žiaci, žiaci 3.ročníkov stredných škôl, prevažne odborných škôl, pričom najnižšie hodnoty vykazovali žiaci 1.a 2.ročníka strednej školy. Aj pri uvedenom porušení práva dieťaťa sa potvrdil významný vplyv typu prístupu rodičov k dieťaťu, kedy pri autoritatívnom prístupe rodičov bol výskyt fyzického trestania častejší ako pri demokratickom a liberálnom prístupe rodičov. Fyzické trestanie uvádzali viac žiaci z doplnených rodín, teda s jedným vlastným a jedným nevlastným rodičom. Analýzou porušenia práva podľa vzdelania rodičov sa zistilo, že fyzické tresty voči deťom používajú najčastejšie rodičia s najnižším vzdelaním, kedy až každý tretí oslovený žiak deklaroval telesné tresty v rodine. Pri ostatných stupňoch vzdelania matky a otca sa počty žiakov uvádzajúcich fyzické tresty pohybujú pod hranicou 7%. Čo je však zarážajúce, že telesné tresty priznalo až 11,5% opýtaných, kde matka dosiahla vysokoškolské vzdelanie. Výskyt fyzického trestania bol v najmenšej miere zistený v Trenčianskom kraji, kde uvedené porušenia práv dieťaťa v rodine neuviedol ani jeden z oslovených a v Trnavskom kraji, kde sa takto vyjadriilo 1,8% respondentov. Na druhej strane telesné trestanie v rodine uvádzalo až 17,0% žiakov žijúcich v Prešovskom kraji a viac ako každý desiaty z Bratislavského a Žilinského kraj. Na fyzické tresty poukazovali najmä žiaci žijúci v malých mestách do 10 000 obyvateľov a čo je zaujímavé respondenti z veľkomiest.

Psychické trestanie rodičmi uviedlo 2,4% oslovených žiakov základných a stredných škôl. Žiaci, ktorí priznali výskyt psychických trestov v rodine uvádzali nasledujúce situácie:

- týranie otcom, matkou (krik, nekonkretizované)
- podceňovanie, urážky, nadávky, ignorancia, zákazy.

Psychické trestanie uviedli vo svojich odpovediach rovnako chlapci aj dievčatá, viac žiaci stredných škôl a najstarší žiaci. Na psychické tresty poukazovali najmä žiaci žijúci v neúplných rodinách s jedným rodičom a zo siedmich žiakov žijúcich v inom ako preddefinovanom type domáceho prostredia jeden žiak t.j. 14,3%. Predpokladáme, že ide o dieťa z detského domova. Rozdiely podľa nadobudnutého vzdelania rodičov ukázali, že psychické tresty sú rozšírené najviac u respondentov s matkou s vysokoškolským vzdelaním a otcom s úplným stredoškolským vzdelaním. Psychické trestanie rodičmi bolo zistené najmä u opýtaných pochádzajúcich z veľkomiest nad 100 000 obyvateľov v Košickom kraji.

Ďalším typom porušenia práva v rodinnom prostredí je **diskriminácia** (2,2%) Pri problematike diskriminácie vystupuje do popredia problém zvýhodňovania súrodencia. Na základe odpovedí žiakov boli vytvorené nasledujúce prejavy diskriminácie v rodine:

- nespravodlivé potrestanie (zvýhodňovania súrodenca)
- uprednostňovanie súrodenca (vlastný – nevlastný, vek, kúpa vecí a pod.)

Diskrimináciu pociťujú v domácom prostredí výrazne častejšie skúmané dievčatá ako chlapci (dievčatá 3,6%, chlapci 0,5 %). Aj pri tomto porušení práva prevažujú v našom výskumnom súbore žiaci stredných škôl a to žiaci gymnázií, prevažne však žiaci 2.ročníka a následne 8.ročníka základnej školy. Diskrimináciu v rodine priznali častejšie ako ostatní, žiaci žijúci v doplnenej rodine s jedným vlastným a jedným nevlastným rodičom (úplná rodina 2,2%, doplnená 3,1%, neúplná 1,8%). Ide pravdepodobne o prejavy diskriminácie vo vzťahu k súrodencom. Na diskrimináciu sa sťažujú najmä žiaci, ktorých otec a matka majú vyššie vzdelanie, úplné stredoškolské a vysokoškolské .

Medzi **iné porušenia práv dieťaťa** (2,2%) v domácom prostredí boli zaradené nasledujúce kategórie:

• zákazy	• porušenie práva rodičov žiakmi
1. technika	1. opitosť
2. vychádzky, výlety	2. krik
3. účes a oblečenie	3. klamstvo
	4. neposlúchnutie

- nedostatok voľného času
- prítomnosť
- hádky medzi súrodencami.

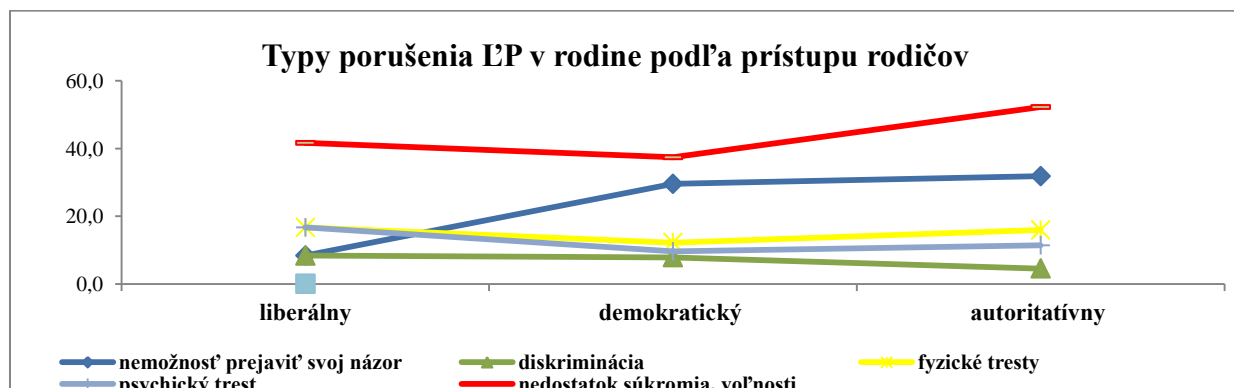
Iný typ porušenia práva uviedli vo vyššom percente chlapci , žiaci základných škôl, predovšetkým 7.a 9.ročníka z najmenších lokalít, obcí do 2000 obyvateľov a miest do 10 000 obyvateľov , z Prešovského kraja.

Medzi porušenie práv dieťaťa v rodinnom prostredí žiaci základných a stredných škôl zahrnuli aj nasledujúce typy porušenia práv, frekvencia výskytu odpovedí je však menšia ako 2%. Pre nízku frekvenciu výskytu, nie sú dané kategórie štatisticky analyzované v závislosti s ďalšími premennými:

- **neuspokojenie základných životných potrieb** (1,9 %) – porušenie práv dieťaťa rodičmi
- **nedostatočná starostlivosť** (1,1 %)
- **užívanie drog** (0,0%)

Nasledujúci graf zobrazuje výskyt porušenia práv žiakov podľa typu prístupu rodičov:

Graf č. 8

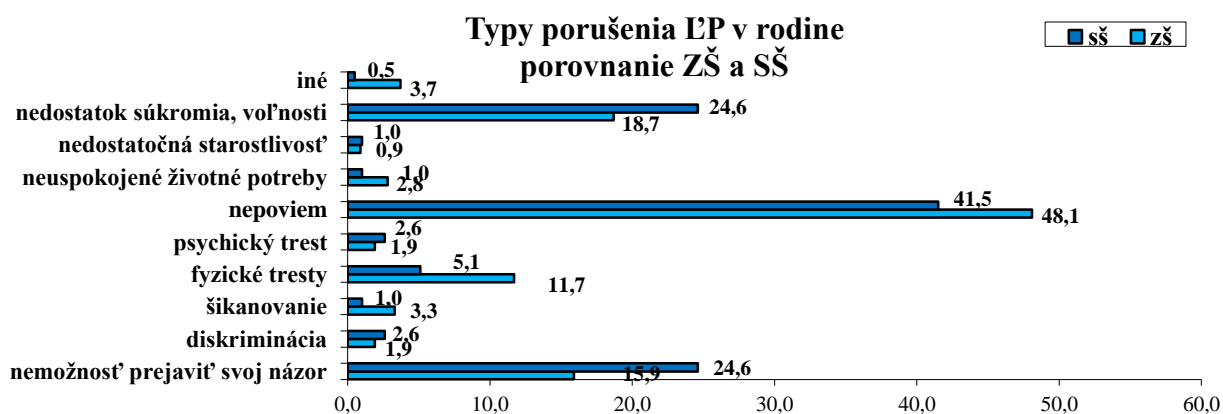

Poznámka: uvedené sú len typy porušenia práv s početnosťou nad 5%

Z grafu vidieť zaujímavý jav, kedy nedostatok súkromia dominuje pri autoritatívnom prístupe rodičov k deťom, pričom práve autoritatívny prístup v približne rovnakej miere ako demokratický vedie k porušovaniu práva dieťaťa na vlastný názor.

Na základe porovnania typov porušenia práv identifikovaných žiakmi základných a stredných škôl v rodinnom prostredí je zrejmé, že v rodinnom prostredí žiakov základných a stredných škôl sa vyskytujú rovnaké typy porušenia práv, avšak niektoré výraznejšie u žiakov základných škôl a niektoré u žiakov stredných škôl.

Graf č. 9

Poznámka: súčet odpovedí presahuje 100 %, možnosť uviesť viac odpovedí súčasne

Medzi typy porušenia práv, ktoré uviedli vo výrazne väčšej miere **žiaci základných škôl** patria:

- fyzické tresty, neuspokojené životné potreby, šikanovanie, iné nekonkretizované porušenia práv a odpoveď "nepoviem".

Medzi typy porušenia práv, ktoré uviedli vo výrazne väčšej miere **žiaci stredných škôl** patria:

- nemožnosť vyjadriť svoj názor, diskriminácia, šikanovanie, užívanie drog, psychické tresty, nedostatok súkromia, voľnosti.

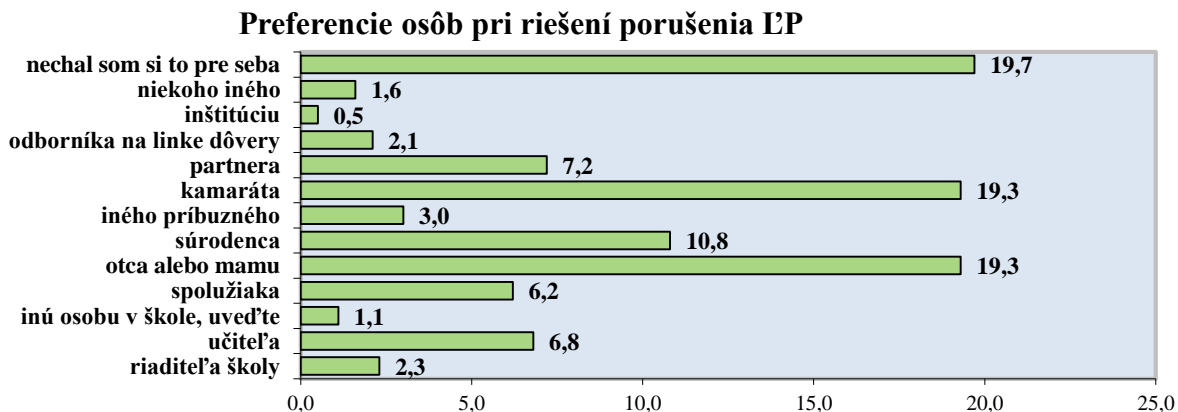
Zároveň výsledky potvrdili, že sú to žiaci základných škôl (N=214), ktorí častejšie ako žiaci stredných škôl (N=195) deklarovali porušenia práv v rodine.

Preferencia osoby pri riešení porušenia ľudských práv v rodinnom prostredí

Od respondentov, žiakov základných a stredných škôl, ktorí **pripustili porušenie ľudských práv v rodine (N=395)** sme získali **1882 odpovedí** definujúcich osoby, ktoré požiadali o pomoc pri riešení porušenia ľudských práv, pričom **1123 (59,4%)** žiakov sa s porušením práv v rodinnom prostredí **nestretlo**. Z tých, ktorí pripustili porušenia práv 249 žiakov (19,7%) si problém nechalo pre seba a neriešilo ho s inou osobou.

Oslovení žiaci sa najčastejšie obracajú o pomoc pri riešení problému porušenia ľudských práv v rodinnom prostredí na **rodiča, otca či mamu** prípadne sa zdôveria **kamarátovi** (zhodne 19,3%). Necelých 20% (19,7%) **si problém necháva pre seba** a teda ho prostredníctvom iných osôb nerieši. Približne každý desiaty žiak sa s riešením problému obracia na **súrodencu** a 7,2% rieši porušenie práv s **partnerom**. Čo je pozitívnym zistením takmer 7% oslovených žiakov hľadá pomoc pri porušení ľudských práv v rodine u **učiteľa**, avšak uvedené percento oproti výsledkom z predchádzajúceho výskumu výrazne pokleslo (rok 2009 11,8%, rok 2012 6,8%). Aj na **spolužiakov** sa obracia o pomoc necelých 7% oslovených. Menej ako 3% žiakov hľadá pomoc u iného príbuzného, riaditeľa školy prípadne u odborníka linky dôvery. Podrobné údaje znázorňuje graf.

Graf č. 10

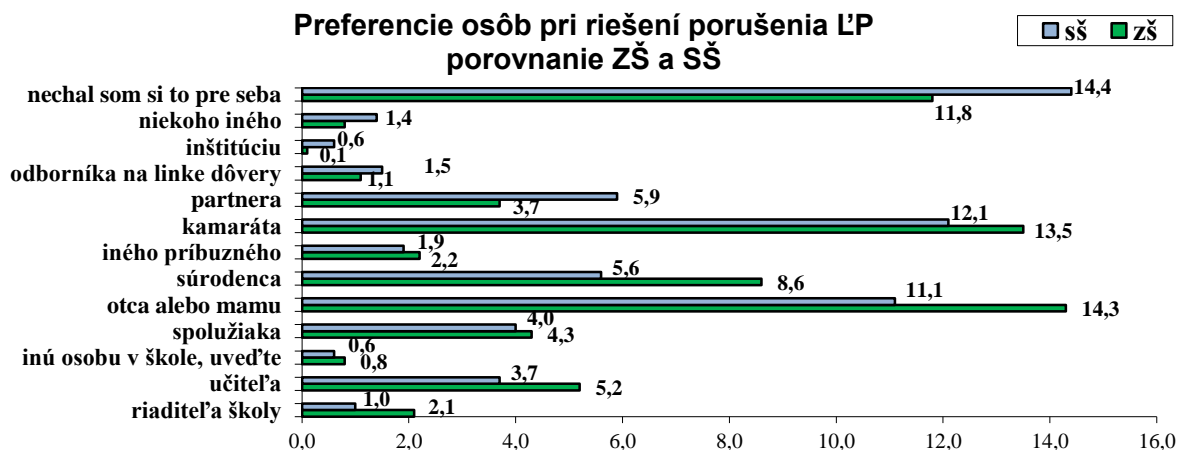
Poznámka: súčet odpovedí presahuje 100 %, možnosť uviesť viac odpovedí súčasne

Na výber osoby, ktorú žiak preferuje pre riešenie porušenia ľudských práv významne vplýva pohlavie respondenta. V porovnaní s dievčatami viac chlapcov rieši problém porušenia ľudských práv bez inej osoby. Súčasne chlapci sa vo väčšej miere obracajú s problémom na učiteľa alebo riaditeľa školy, či inú osobu školy a odborníka linky dôvery. Naopak dievčatá hľadajú výrazne častejšie pomoc u kamarátov, rodičov, iného príbuzného a u partnera. Samostatné riešenie problému dominuje u stredoškôľakov, najmä žiakov gymnázií. Naopak sú to častejšie žiaci základných škôl, ktorí žiadajú o pomoc niektorého z rodičov a kamaráta. Na základe rozloženia odpovedí žiakov podľa ročníka štúdia, možno konštatovať, že porušenie práv v rodinnom prostredí za pomoci školy a to učiteľa, riaditeľa, prípadne inej osoby školy je najmarkantnejšie u 8. ročníkov základnej školy. Žiaci tohto ročníka zároveň v najvyššom počte uvádzali ako osobu, ktorú požiadali o pomoc rodičov, pričom so zvyšovaním veku respondentov rastie aj počet žiakov základných škôl obracajúcich sa o pomoc na rodičov a aj počet stredoškôľakov. Na druhej strane starší žiaci, stredoškôľáci najčastejšie zo všetkých hľadajú pomoc u kamarátov, ale aj prostredníctvom linky dôvery či inej inštitúcie pre ľudské práva. Aj vyhľadanie pomoci u partnera má logicky so zvyšujúcim sa vekom žiakov základných škôl stúpajúcu tendenciu. Neriešenie problému a ponechanie si problému pre seba najčastejšie uvádzali žiaci 2. ročníka strednej školy a to až 18,0%, naopak len 10,7% najmladších respondentov, žiakov 7.ročníka základnej školy. Na výber osoby pre riešenie porušenia ľudských práv významne vplýva aj typ prístupu rodičov k žiakovi. Na rodičov, otca či matku sa obracajú viac žiaci, ktorých rodičia preferujú pri výchove demokratický prístup alebo liberálny, ako tí, ktorí preferujú autoritatívny prístup. Na druhej strane sú to práve žiaci žijúci v rodinách s autoritatívnym prístupom rodičov, ktorí v najvyššom percentuálnom zastúpení si problém nechávajú výlučne len pre seba. Na základe analýzy rozdielov vo vzťahu k bydlisku respondenta sa zistilo, že zatiaľ čo respondenti žijúci v malých obciach a mestách vyhľadávajú pomoc najviac zo všetkých v rodine, u rodičov a súrodencov, prípadne u kamaráta a partnera, žiaci z veľkomiest rovnako ako opýtaní z malých obcí vo vysokom percente hľadajú pomoc u rodičov a partnera a najmenej zo všetkých u spolužiakov. Čo je zaujímavé, že pomoc linky dôvery vyhľadalo 8 žiakov z najmenších lokalít a len po dvoch respondentov z veľkých miest do 100 000 obyvateľov a z veľkomiest. Práve respondenti z menších obcí a miest do 50 000 obyvateľov vo vyššom percentuálnom zastúpení ako žiaci z veľkých miest priznali, že si problém nechali pre seba a neriešili ho.

Na základe **porovnania** preferencie osoby pri riešení porušenia práva v rodinnom prostredí u **žiakov základných a stredných škôl** sa zistilo, že žiaci oboch typov škôl riešia problém

porušenia práv s rovnakými osobami, avšak hodnoty za súbor žiakov základných škôl a za súbor žiakov stredných škôl sú rozdielne. Hoci v odpovediach žiakov základných tak aj stredných škôl dominujú pri riešení porušenia práv v rodinnom prostredí rovnaké osoby (rodičia, kamaráti, súrodenci, prípadne nikto), žiaci základných škôl vo vyššej miere uvádzali rodičov, kamarátov, súrodencov, prípadne iného príbuzného, ale aj učiteľa a riaditeľa školy, žiaci stredných škôl výraznejšie zas častejšie využívali pomoc partnera, odborníka linky dôvery a inštitúciu pre ľudské práva, ale zároveň problém neriešili, nechali si ho pre seba. Podrobné údaje sú znázornené v nasledujúcom grafe.

Graf č.11

Prezentované výsledky z realizovaného výskumu vyplývajúceho z požiadaviek Národného plánu výchovy k ľudským právam môžu byť využité pri projektovaní a realizácii potrebných zmien vo výchove a vzdelávaní detí a mládeže v rodine a škole.